

УДК336.143

Кириленко О.П. – д.е.н., проф. зав. кафедри фінансів ТНЕУ
Вишневська Н.В. – старший викладач кафедри державних фінансів ВНУ імені Лесі Українки

Самостійність місцевих бюджетів – основа бюджетної політики органів місцевого самоврядування

В умовах ринку формування бюджетної політики виходить із урахування децентралізації економіки, зміцнення фінансово-господарської самостійності адміністративно-територіальної одиниці, зміни і перерозподілу функцій між органами державної влади і органами місцевого самоврядування.

Бюджетна політика місцевого самоврядування визначає цільові дії органів влади регіонів, спрямовані на найефективніше використання всіх ресурсів регіону з метою підвищення благоустрою території, вдосконалення структури матеріального виробництва, покращення стану навколишнього середовища, розвитку соціально-економічної інфраструктури та є основою фінансового забезпечення регіонального розвитку. Основним завданням бюджетної політики місцевого самоврядування є забезпечення оптимального перерозподілу регіонального продукту через місцеві бюджети для фінансового забезпечення розвитку пріоритетних напрямів соціальної сфери з метою задоволення найважливіших суспільних потреб. Тому органи місцевого самоврядування повинні будувати виважену, обґрунтовану політику перерозподілу доходів, яка б виконувала соціально-економічну позитивну функцію та забезпечувала збалансований розвиток регіонів.

Реформування бюджетної системи в Україні головним чином спрямована на забезпечення бюджетної самостійності регіонів і органів місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування будучи максимально наближеним до населення, є первинним рівнем організації публічної влади, що забезпечує демократичний характер усієї системи владних інститутів. Під самостійністю побудови бюджетної системи розуміється відокремлене виділення державного, республіканського, обласних, районних, селищних і сільських бюджетів, що забезпечується наявністю власних дохідних джерел і правом визначення напрямів використання

Згідно ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування» «Органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах (у разі їх створення) самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети. ...Самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі законом загальнодержавними доходами, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону. ... Втручання державних органів у процес складання, затвердження і виконання місцевих бюджетів не допускається, за винятком випадків, передбачених цим та іншими

законами»[1]. Відповідно до чинного законодавства, самостійність місцевих бюджетів забезпечується: наявністю передбачуваних джерел доходів, можливістю мобілізації додаткових джерел надходжень; закріпленими видатковими повноваженнями та правом визначати напрями і форми їх здійснення; правом залучати позикові кошти в межах положень Бюджетного кодексу та місцевих бюджетних рішень; відповідальністю органів місцевої влади за прийняття і виконання бюджетних рішень перед громадянами і законом.

Бюджетна самостійність місцевих бюджетів передбачає створення умов для підзвітності місцевих органів влади на місцевому рівні. Місцевий орган влади має бути підзвітним населенню територіальної громади, що дасть змогу істотно впливати на якість надання бюджетних послуг та забезпечуватиме умови для ефективного розподілу обмежених ресурсів місцевих бюджетів.

В Україні існує складна і суперечлива проблема: в законодавстві декларується одне, а на практиці виходить зовсім інше. Органи місцевого самоврядування мають право самостійно приймати рішення про обсяги видатків на виконання делегованих видаткових повноважень у межах загальної суми доходів місцевих бюджетів за винятком коштів, переданих до місцевих бюджетів у вигляді цільових субвенцій. Це право припускає, що місцеві органи влади самостійно формують, затверджують і виконують свої бюджети. Так, законодавством закріплено самостійність щодо складання і використання коштів місцевих бюджетів, а практично їх стабільність безпосередньо залежить від закріплених податкових джерел, які визначені Бюджетним кодексом. Тому, самостійність місцевих бюджетів є досить умовною й обмеженою. Фактично вона стосується другорядних питань, глобальні вирішуються на вищому рівні.

Отже, для забезпечення самостійності місцевих бюджетів та фінансової автономії місцевого самоврядування пропонуємо наступне:

–на законодавчому рівні необхідно доходи місцевих бюджетів, обсяг яких має бути достатнім для забезпечення функцій і обов'язків, які покладаються на той чи інший рівень влади, для цього слід переглянути склад "кошиків доходів місцевого самоврядування" в напрямку розширення доходних джерел, які не враховуються при розрахунку міжбюджетних трансфертів, за рахунок плати за землю, єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва, плати за ліцензію та державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності на відповідній території;

–власні доходи мають бути закріплені законодавчо не тільки за бюджетами сіл, селищ та міст, а також і за районними та обласними бюджетами (як відомо, ці бюджети не мають власних джерел надходжень, а формуються з коштів державного бюджету);

–законодавчо має бути передбачено, що темп зростання обсягів коштів, що передаються до Державного бюджету України з місцевих бюджетів, не повинен перевищувати темп збільшення доходів місцевих бюджетів [2];

–пріоритетні напрями бюджетної політики органів місцевого самоврядування мають формуватися на найближчі 3-5 років, то ними мають

статі: раціоналізація видатків місцевих бюджетів, яка має бути пов'язана з реформою адміністративно-територіального устрою та формуванням самодостатніх громад, і на цій основі буде забезпечено значне підвищення ефективності видатків; чітке розмежування функцій, обов'язків та сфер відповідальності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також органів місцевого самоврядування різних рівнів з метою наближення надання послуг до їх споживачів, а також усунення дублювання функцій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Література

1. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" // Урядовий кур'єр.– 1997.– 14 черв.
2. Напрями національної політики участі громадян у місцевому сталому розвитку //ПРООН / Муніципальна програма врядування та сталого розвитку України.– Київ.: Аналітичний документ № 1.– Січень 2007.– С. 31.